

СУПРОВІД РОДИН, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ СЛУХУ

Юдіна Людмила Іванівна

*студентка 3 курсу групи Л–34
спеціальності 016 «Логопедія»*

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Науковий керівник: Поліщук Віра Аркадіївна

*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Актуальність проблеми. У сучасних умовах розвитку інклюзивної освіти в Україні спостерігається значне зростання кількості дітей з порушеннями слуху. За даними МОН України, кількість таких дітей у закладах освіти збільшилася у 2,5 рази за останні п'ять років [1, с. 21]. Це зумовлює необхідність створення системного супроводу родин, які виховують дітей з особливими освітніми потребами (ООП).

Порушення слуху не лише впливає на мовленнєвий розвиток дитини, а й на когнітивні процеси, емоційно-вольову сферу, соціальну адаптацію [2, с. 49]. Батьки часто стикаються з етапами шоку, заперечення та прийняття, що дуже впливає на ефективність виховання. У сучасному українському контексті з огляду на наслідки війни, психологічне та економічне виснаження сімей – потреба у всебічному супроводі родини стає критичною [3, с. 115].

Мета та завдання. Мета дослідження полягає у визначенні сучасних підходів до супроводу родин дітей із порушенням слуху.

Завдання:

1. Проаналізувати наукові джерела щодо супроводу родин дітей з порушенням слуху.
2. Визначити основні форми підтримки сімей.
3. Систематизувати проблеми, з якими стикаються батьки, та шляхи їх подолання.

Аналіз наукових досліджень. Психолого-педагогічний супровід родин дітей із порушенням слуху розглядається як комплексна міждисциплінарна діяльність у працях українських і зарубіжних

науковців. Л. Колупаєва [1] підкреслює значення системності супроводу: комплекс заходів має забезпечувати розвиток мовлення, когнітивних і соціальних навичок, формування позитивної самооцінки та адаптацію до освітнього середовища. О. Таранченко і Т. Комарова [2] акцентують на необхідності партнерства між фахівцями та сім'єю, де батьки є активними учасниками процесу, а не лише об'єктом допомоги. В. Засенко та С. Литовченко [3, с. 112] зазначають, що раннє втручання має ключове значення: втрачений час у перші роки життя може призвести до стійких вторинних порушень розвитку. Л. Прохоренко [4, с. 57] визначає успішність реабілітації як залежну від педагогічної компетентності батьків і їх здатності реалізувати рекомендації спеціалістів у домашніх умовах.

Зарубіжні дослідження (К. Alasim, Р. Paul [5]; С. Sundqvist & В. Hannas [6]) підтверджують ефективність family-centered approach – підходу, орієнтованого на сім'ю. Модель передбачає активну участь батьків у навчанні, спільне прийняття рішень, психологічну підтримку і розвиток батьківських компетентностей.

Система супроводу родин дітей із порушенням слуху є багатокомпонентною та комплексною, спрямованою на забезпечення всебічного розвитку дитини та соціальної підтримки сім'ї. Вона охоплює низку ключових напрямів, кожен з яких відіграє критичну роль у процесі реабілітації та соціалізації.

Система підтримки починається із соціально-педагогічного компонента, який зосереджений на розвитку комунікативних навичок та соціальної адаптації дитини. Цей напрям передбачає організацію спільних корекційно-розвиткових занять, які активно залучають батьків до освітнього процесу, формуючи їхню педагогічну компетентність та позитивне сприйняття порушення слуху як індивідуальної особливості дитини, що мінімізує ризики гіперопіки чи емоційного відсторонення [2, с. 52]. Доповнює цю роботу психологічний компонент, спрямований на підтримку батьків у подоланні емоційного вигорання, зниженні рівня тривожності та страху щодо майбутнього дитини. Він включає корекцію неадекватних виховних стратегій, допомагаючи батькам розвивати позитивне самосприйняття у ролі вихователя, що сприяє стабілізації сімейного мікроклімату, необхідного для ефективної реабілітації [3, с. 115].

Фундаментальне значення має медико-реабілітаційний компонент, який включає ранню діагностику порушень слуху, а також своєчасне та адекватне використання технічних засобів корекції, як-от слухові апарати та кохлеарні імпланти. Критично важливою у цьому напрямі є системна логопедична і сурдопедагогічна допомога, що забезпечує розвиток усного мовлення, слухового та слухо-зорового сприймання

мовлення [4, с. 60]. Паралельно функціонує інформаційно-консульта- тивний компонент, що забезпечує родини актуальною та достовірною інформацією стосовно ефективних методів навчання, чинного законо- давства щодо прав на освіту та наявних програм реабілітації; в Україні важливу роль у цій функції відіграють інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ), хоча їхня ефективність може варіювати залежно від регіону [3, с. 118].

Захист прав дитини здійснюється через юридичний супровід, який спрямований на забезпечення та захист законних прав на інклюзивну освіту, медичну допомогу та соціальні послуги відповідно до національного законодавства. Систему підтримки постійно вдосконалюють інноваційні форми підтримки, до яких належать програми раннього втручання, що інтегрують діагностику, консультаційну підтримку та навчання батьків на максимально ранніх етапах. Активно впроваджу- ються цифрові сервіси підтримки (онлайн-консультації, мобільні додатки); важливим елементом є створення шкіл батьківства та парт- нерських ініціатив з неурядовими організаціями (зокрема, ЮНІСЕФ та Українським товариством глухих), що значно розширює мережу доступної допомоги [5, с. 366].

Незважаючи на наявність структур, система супроводу в Україні стикається з низкою проблем: недостатня кількість кваліфікованих сурдопедагогів і логопедів, низький рівень спеціальної підготовки загальноосвітніх педагогів та відсутність єдиної, ефективної координа- ційної системи між освітніми закладами, ІРЦ та медичними уста- новами [4, с. 61].

Зарубіжний досвід є орієнтиром для вдосконалення системи. Так, досвід США (Закон IDEA, що гарантує права на освіту) та Фінляндії (моделі інклюзивних команд фахівців) підтверджує високу ефек- тивність комплексної підтримки, раннього втручання та обов'язкового сімейно орієнтованого підходу (Family-Centered Practice), де родина є активним учасником реабілітаційного процесу [6, с. 64].

Висновки. Психолого-педагогічний супровід родин дітей із пору- шенням слуху має бути системним, міждисциплінарним і орієнто- ваним на активну участь сім'ї. Ефективність забезпечується інтегра- цією всіх суб'єктів освітнього процесу, неперервністю допомоги та розвитком інклюзивної культури в громаді. В Україні існує потенціал розвитку системи супроводу через діяльність ІРЦ, міжнародні проекти та реформу спеціальної освіти, проте необхідне вдосконалення кадрових, організаційних і законодавчих механізмів.

Література

1. Колупаєва Л. Інклюзивна освіта: методологія, теорія, практика. Київ : Педагогічна думка, 2020.
2. Комарова Т., Таранченко О. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушенням слуху. Харків : Ранок, 2019.
3. Засенко В., Литовченко С. Раннє втручання в освіті дітей з ООП. Львів : Світ, 2021.
4. Прохоренко Л. Системний підхід до супроводу родин дітей з порушенням слуху. Тернопіль : Астон, 2022.
5. Alasim K., Paul P. Family-centered intervention in hearing loss. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. 2020. Vol. 25, No. 4. P. 362–374.
6. Sundqvist C., Hannas B. Early intervention for children with hearing impairments in Europe. *International Journal of Special Education*. 2018. Vol. 33, No. 1. P. 59–72.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-69>

SOFT SKILLS ЯК РЕСУРС ЕФЕКТИВНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ООП

Яцина Олена Федорівна

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри наук про здоров'я
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Виклики соціальної реальності висувають нові вимоги до комплексного психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами (ООП) в інклюзивному середовищі, де фокус командної роботи вчителя, асистента вчителя, психолога, логопеда, батьків, опікунів спрямовано на створення умов для розвитку, навчання, соціалізації та самореалізації дитини. Основні завдання супроводу залежать, зокрема, від ефективності оволодіння команди фахівців різними soft skills в контексті професійного досвіду, що включають розробку нових стратегій поведінки для успішної soft skills. Зарубіжні автори Б. Еббот, А.Х. Нільсон, К. Лоренц, С. Мелоні, М. Ендрюс впевнені, що для ефективного функціонування в контексті змін необхідними є соціальні некогнітивні навички, які виявляються